

November 2017 werd Brabants Landschap een boerderij geschonken onder Aarle-Rixtel, de Antoniushoeve, met 8 hectare land, bestaande uit een eeuwenoude 'bolle akker', stukjes grasland en landschapselementen als poelen en heggen. Wat waren de overwegingen van de schenker, Piet Segeren, om dit te doen? Hieronder volgt het relaas van Piets levensweg en de vele confrontaties daarop met de landbouw, in binnen- en buitenland, die hem daartoe brachten.

Wageningen

'Na mijn middelbare school ging ik in 1968 aan de Landbouwhogeschool van Wageningen studeren, waar ik me toelegde op de 'fytopathologie' of plantenziektekunde, net als mijn latere vrouw Rinie die ik er leerde kennen. We waren beiden van boerenhuize. In Wageningen begon toen net de ecologische manier van denken ingang te vinden, mede dankzij het geruchtmakende boek 'Silent Spring' (1963) van Rachel Carson. Weliswaar niet door iedereen daar even hartelijk ontvangen, maar toch. Fruittelers bijvoorbeeld, die gewoon waren kalendermatig te spuiten met chemische bestrijdingsmiddelen, werd geleerd om eerst te 'tellen'. Sla zo keer met een stok op een tak en tel de rupsjes die in het vangnet vallen. Ga vervolgens na welke schadelijk zijn en welke niet. Je hoeft dan pas te spuiten als het echt nodig is ('geleide' bestrijding). Maar liefst zo weinig mogelijk, zodat natuurlijke vijanden ook een rol kunnen gaan spelen. 'Geïntegreerde' bestrij-

Interview met
Piet Segeren

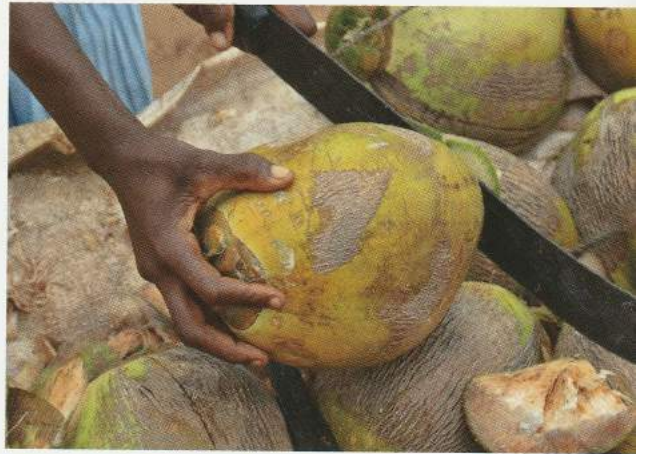
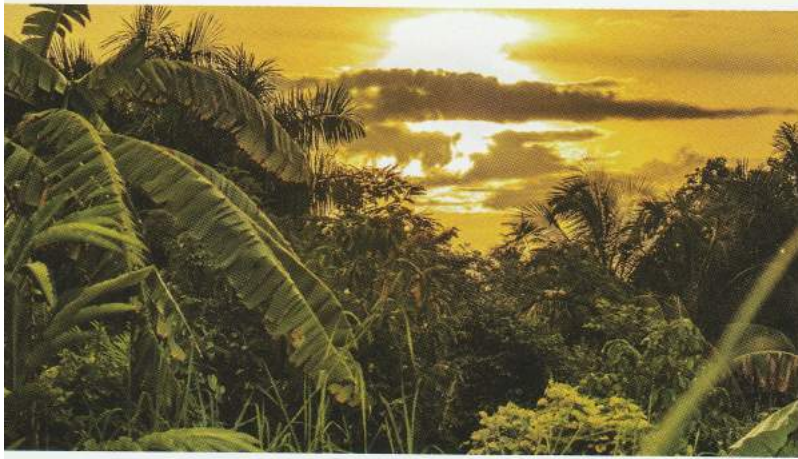
Biologische
kruidenteler in
Aarle-Rixtel

ding heet dat en wij werden er als eerste lich-ting studenten in onderricht: laat de natuur zoveel mogelijk het werk doen.'

De tropen

'In 1976 vertrokken mijn vrouw en ik naar de tropen, eerst naar Suriname, welk land we in 1984 verruilden voor Mozambique en dat in 1998 voor Vietnam. In 2002 keerden we definitief terug naar Nederland, waar we met tussenpozen al hadden verbleven. In Suriname hadden we op een proefstation ieder een eigen afdeling. We deden er, hoe kan het ook anders, proeven. Het ging er met name om kleine boeren te leren kritisch om te gaan met bestrijdingsmiddelen en ze alternatieven aan te bieden voor chemische bestrijding. Zeven jaar werkte ik er aan de ecologische bestrijding van een ziekte in de kokosteelt. We waren er als ambtenaren in dienst van het Surinaamse ministerie van landbouw. Een soortgelijke status hadden we in Mozambique, waar we vooral onderzoek deden naar maïs, het hoofdvoedsel daar. De salarissen waren er zo laag, dat we financiële ondersteuning kregen vanuit Nederland. We werkten er ook nog vier jaar voor de Deense overheid, in

◀ (b) Piet Segeren met een fles vlierbloesemsiroop, home-made en hier te koop. (o) De Antoniushoeve bestaat al 140 jaar, terwijl de bijhorende bolle akker daarachter al zeker 1.000 jaar wordt bewerkt.

het kader van een project om de plantenziektekundige dienst weer op poten te zetten na een langdurige en verwoestende burgeroorlog die pas een einde nam in 1992. Op het nationale onderzoeksinstituut leidden we de provinciale plantenziektekundige hoofden op, die hun verhaal weer deden aan provinciale voorlichters en die weer aan regionale en die weer aan lokale en dan pas kwamen ze uit bij de boer. Dan ben je jaren verder en is de boodschap ondertussen natuurlijk behoorlijk verwaterd: niet effectief dus.'

Farmer Field School

'Daarom wilden we wel eens in Zuidoost Azië gaan kijken en werken, waar we hadden gehoord van de 'Farmer Field School', een succesvolle formule van de FAO, de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties. Ze vond haar oorsprong in Indonesië, waar zich door het vele spuiten met insecticiden nieuwe ziekten en plagen hadden ontwikkeld. Door het vernietigen van alle natuurlijke vijanden had een uitbraak plaatsgevonden van een voorheen onbelangrijk insect dat een virus verspreidde in de rijstteelt. Met hongersnood als gevolg, terwijl het land in

▲ (lb) De eeuwenoude plantage 'Bakkie' in Suriname, niet ver van het mangrovebos aan de kust. (rb) Een kokosnoot wordt op de markt opengesneden. (o) De rijstterrassen van Ubud op Bali staan op de werelderfgoedlijst van de Unesco.

▼ *Gezin aan het werk in een rijstveld in de Mekongdelta, Vietnam.*

rijst altijd zelfvoorzienend was geweest. Deze ramp mocht zich nooit meer herhalen en zo werd de Farmer Field School opgericht: goed opgeleide voorlichters moesten het verhaal voortaan rechtstreeks aan boeren vertellen en niet via een stuk of vijf trappen zoals in Mozambique. We zijn, gewoon privé, een paar van die 'veldscholen' in Cambodja en Vietnam gaan bezoeken en zagen meteen het nut in van deze aanpak. Toen we dan ook door een Belgische NGO (non-gouvernementele organisatie, d.w.z. onafhankelijk van de overheid en gericht op een maatschappelijk belang) werden gevraagd om te komen werken met kleine boeren, grepen we die kans met beide handen aan. We namen deel aan een economisch herstelprogramma dat al liep sinds 1987. Je moet namelijk weten dat er in 1983 onder het communisme hongersnood was uitgebroken als gevolg van de collectivis-

tische landbouwpolitiek. En zo zijn we volgens het Farmer Field Model gaan werken in de Mekongdelta, een reusachtige Biesbosch waar pas na het einde van de Vietnamoorlog in 1975 een serieus begin is gemaakt met de landbouwkundige inrichting.'

Een shock bij terugkeer

'Bij terugkeer in Nederland in 2002 streken we neer op het boerenbedrijf van mijn schoonvader hier in Aarle-Rixtel. Als reguliere landbouwer was hij in 1980 met pensioen gegaan. Zijn grond was dik 20 jaar verpacht geweest en verzadigd met drijfmest, want iedereen moet van dat spul af. En dan hebben we het niet over organische mest, maar drijfmest: er was geen pier meer te bekennen, terwijl de bodem toch de basis is van je bedrijf! Ondanks ons decennialange verblijf in het buitenland waren we op de hoogte van de

tussentijds ontwikkelingen in Nederland, maar dat onze eigen grond geen wormen meer had, was enorm schrikken. De enige manier om weer leven in de grond te krijgen was overschakelen op biologische landbouw, wat we dan ook onmiddellijk deden. We hadden zo lang advies gegeven aan anderen, nu moesten we maar eens bewijzen dat we het zélf konden, dat was de uitdaging. We wilden geen bieten of aardappelen telen, dat deden er al zoveel. (Medicinale) kruidenteelt leek ons wel wat. Op alle door ons aangedane locaties in de tropen was die heel gewoon. In ziekenhuizen in Azië kun je nog een traditionele behandeling krijgen met lokale kruiden, terwijl er hier nauwelijks iets mee wordt gedaan. Vietnamezen eten geen groenten maar medicijnen. Ze weten precies wanneer ze wat (en wat niet) nodig hebben. De kennis van de kracht van groenten en kruiden is daar veel groter dan hier, ook bij de 'gewone' mensen.'

In handkracht

'Maar driekwart jaar na terugkeer kwam mijn vrouw plotseling te overlijden en zag ik het niet meer zitten, zo in m'n eentje op de boerderij. Ik wilde een 'gewoon' baantje gaan zoeken, maar werd met mijn cv natuurlijk vierkant uitgelachen op het arbeidsbureau. Ondertussen werd ik goed opgevangen door mijn (schoon)familie en de hele dorpsgemeenschap. Daarom ben ik toch maar met ons gezamenlijk opgestarte project doorgaan, zeker ook omdat Rinie hier op de boerderij is geboren. Ter oriëntatie ben ik langs een paar commerciële kruidenkwekers geweest. De eerste gedachte ging uit naar groot-

schalige mechanische kruidenteelt met een contract met een verwerkend bedrijf. Met een oppervlakte van hooguit 6 of 8 hectare bleek dat echter een illusie. Die is te klein om met een eigen oogstmachine te werken, die je maar voor een periode van twee of drie weken achter elkaar nodig hebt. Huren is dan de oplossing. Na goed zoeken vond ik in Helmond een bedrijf in diepvriesgroente met zo'n machine. In september hadden ze wel tijd voor me, tussen het oogsten van spinazie en boerenkool door. Hij moest dan nog wel omgebouwd worden. *'Maar als het net in die week nou eens regent?'* *'Nou, dan heeft u pech gehad.'* Plan B was handmatige teelt, wat op 8 hectare zoveel mensuren vraagt dat er geen cent mee te verdienen valt. Ik besloot daarom terug te vallen van 8 hectare op 2.000 m² en het handmatig zelf te doen én te verwerken. De prijs zit hem immers niet in de bulk - die kun je voor een paar euro uit een Balkanland halen waar ze nog veel in handkracht werken - maar in de verwerking.'

Op de thee

'En dus zijn we theeën en siropen gaan maken en, nauwelijks bekend in Nederland, chutneys. Dit is van oorsprong een Indiaas product, een soort zoetzuur, waarin vers fruit is verwerkt wat verkoelend werkt in hete keukens als de Indiase. En kruiden geven er natuurlijk een eigen smaak aan. Om te voldoen aan de Warenwet is in 2006 de koestel verbouwd tot professionele keuken voor de verwerking van kruiden. Met een kookdeel voor het maken van siropen en een droog deel voor het sorteren, knippen, snijden en

Zorgen om zorg

'Omdat ik onder-tussen de pensioen-gerechtigde leeftijd was gepasseerd, wilde ik de boel overdragen, maar wel onder twee voorwaarden: de grond moet biologisch in gebruik blijven, daarmee een voorbeeldfunctie vervullend in de streek, en ook de zorgfunctie moet blijven. Het gaat om mensen die buiten hun schuld om de een of andere reden uit het reguliere arbeidsproces zijn gevallen. Er werken hier nooit meer dan vier of vijf tegelijk en dat slechts enkele dagen per week. Ze mogen hun werk in eigen

tempo doen, maar van de andere kant heb je wel een bedrijf en wil je economisch renderen. Voor de continuïteit heb ik de 'Stichting Zorgboerderij Antoniushoeve'

opgericht, compleet met een bestuur en adviseurs. Dat geeft een heel gedoe, daarom zocht ik in 2015 contact met Brabants Landschap met de vraag of ze boerderij, landerijen én zorgfunctie over wilden nemen. Op dat laatste na - het behoort niet tot haar deskundigheid - verklaarde BL zich ontvankelijk. Bovendien wordt toegekeken door SKAL, een onafhankelijke, internationaal opererende

organisatie die sinds 1985 duurzame en biologische productiemethoden controleert en certificeert. Je moet er de boeken voor openen en ze kijken of je niet stiekem spuit. Eén keer per jaar kondigen ze zich aan, maar ze mogen ook een keer zomaar binnenvallen.'

Groenteteelt

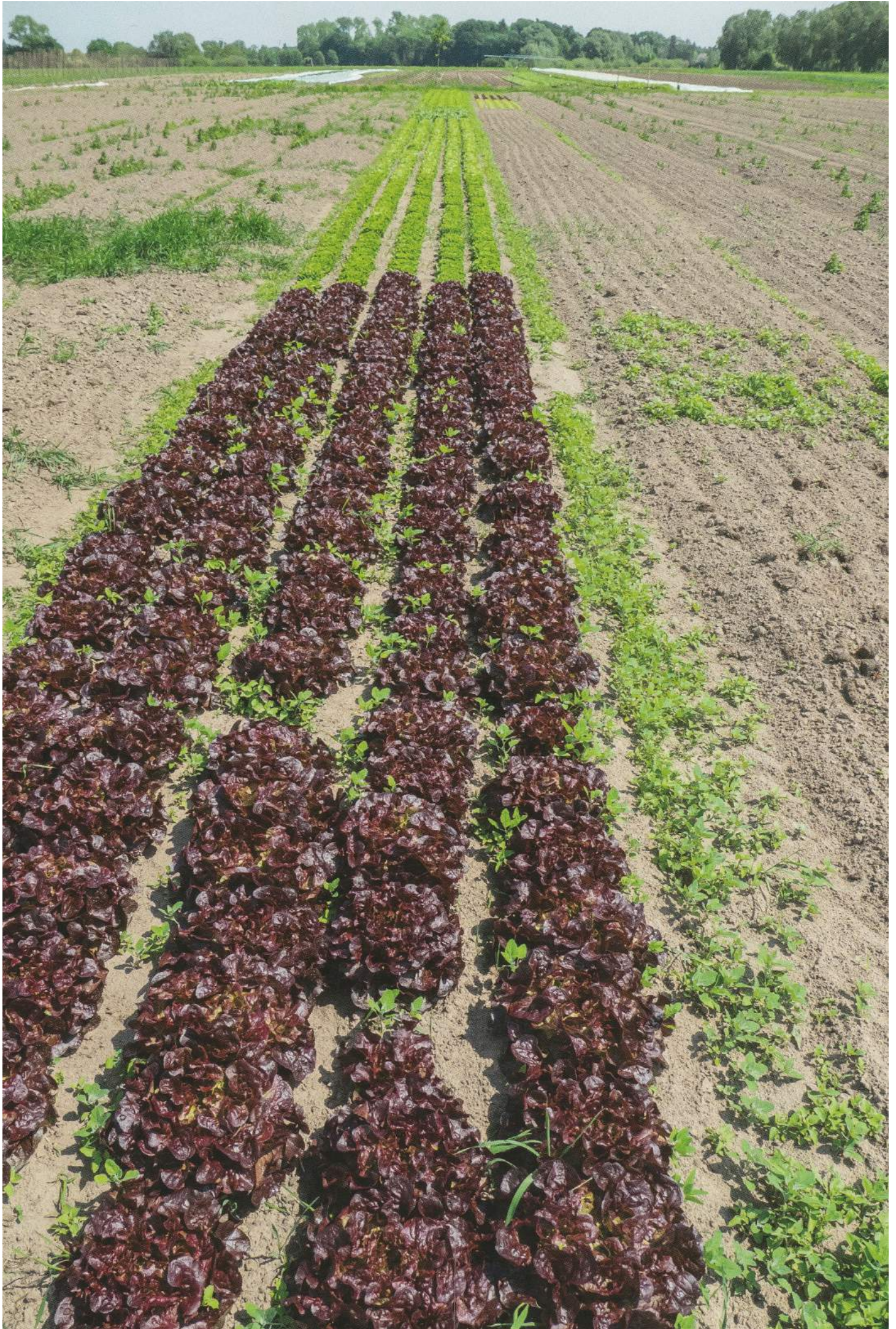
'Eind 2016 kwam ik met een jong stel, Max en Elsa van den Dool, de pacht overeen voor groenteteelt op de oude bolle akker, zowel in de volle grond als in een kweektunnel. Vanaf 2019 pachten ze bij Brabants Landschap. 2018 is een overgangsjaar, bedoeld om te zien of ze er ook nog de zorgfunctie bij kunnen hebben. Anders zal die moeten worden overgedragen aan de apart in het leven geroepen stichting. Zorg kost nu eenmaal veel tijd en geld, reden waarom ook de gemeente, Laarbeek, is gevraagd mee te denken over de financiering; we zijn nog druk zoekende. Als kruidenkwerker, zeg maar mijn opvolger, heb ik Henri Stommels bereid gevonden, tevens zorgverlener. Zo grijpt alles mooi in elkaar. Max en Elsa werken met drie vrijwilligers, twee betaalde krachten, één stagiaire en twee varkentjes, die het verzamelde onkruid opeten. Ze hebben al 150 groente-abonnees en willen doorgroeien naar 400. De groente van de geleverde pakketten komt voor 75 à 80% van eigen land, de rest wordt ingekocht bij collega's in Nederland of Europa. Het gaat om meer dan 60 soorten groente! Vanaf half maart kunnen ze het land op, in natte jaren pas vanaf eind maart. Daarna kan gezaaid worden, met zaad van een biologische zaadhandel. Of anders worden met een

plantmachine in vooraf gemaakte bedden heel jonge plantjes in blokjes geplant. Dit plantgoedmateriaal wordt - uiteraard - biologisch ingekocht, zo'n 75.000 babyplantjes per jaar, het streven is 200.000. Het grootste probleem in de biologische landbouw is de bestrijding van onkruid - melde, kleine brandnetel, knopkruid - dat op het snel opwarmende zand veel sneller groeit dan op klei. Als de groenteplantjes 5 cm hoog staan, begint het onkruid te kiemen en kun je het er weliswaar makkelijk uitschoffelen, maar het is wel zeer arbeidsintensief. Een groot voordeel is dat we op de eeuwenoude bolle akker met een dikke eerdlaag nauwelijks hoeven te sproeien. Pas na 60 cm zit je op geel zand.'

▼ De per week wisselende groentepakketten worden door Max in kratten gedaan.

Ook geïnteresseerd in een groentepakket van de Antoniushoeve?
Kijk dan op www.tuinderijdeantoniushoeve.nl/pakketten

◀ Eikenbladsla op de bolle akker.

▼ Knorretje en Knarretje lusten wel pap van het op de akker vergaarde onkruid. Zo gaat hier helemaal niets verloren!

We geven het slechte voorbeeld aan de wereld

'Of mijn keuze voor de biologische landbouw te maken heeft met mijn ervaringen in de tropen? Al tijdens mijn studiejaren intensiverde de Nederlandse landbouw zich. In onze Surinaamse tijd ontvingen we vakbladen uit Wageningen waar je tussen de regels door vertwijfeling kon lezen: *'Doen we het misschien toch niet goed, terwijl we door de hele wereld worden geprezen?'* Op het heilige doel van maximalisering kwam toen al kritiek vanuit de maatschappij. En de veranderingen vielen ons natuurlijk op als we tussentijds in Nederland verbleven: je keek begin jaren '80 al dwars door het dunne bladerdak van de eiken heen. Het besef werd steeds sterker dat er iets goed mis was met de Nederlandse

landbouw. Omdat ze ons allemaal na-apen, gaat het in de tropen helaas dezelfde kant op, in razendsnel tempo. Als ik ze ervoor waarschuwde niet dezelfde fout te maken, wierpen ze op: *'Maar jullie zijn toch Wageningen? De grootste producent ter wereld?'* Met name de Vietnamezen keken daar enorm tegen op. Het was onze taak om te zoeken naar alternatieven voor bestrijdingsmiddelen, maar de jonge ingenieurs daar hadden een heel mechanistische idee van de landbouw. Terwijl je niet tegen de natuur moet vechten, maar er juist mee moet zien samen te werken. Ik heb daar hier, op de Antoniushoeve, een voorbeeld van willen geven.'